

Człowiek wobec wojennej grozy. Liryki Baczyńskiego, Borowskiego i Różewicza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tadeusz Różewicz, *bez*, [w:] tegoż, *Niepokój. Wybór wierszy z lat 1944-1994*, Warszawa 1995, s. 583–584.
- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Pokolenie*, [w:] Krzysztof Kamil Baczyński, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Świątek, Wrocław 2007, wyd. 3, s. 192–195.
- Źródło: Tadeusz Różewicz, *Ocalony*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, t. VII, oprac. J. Stolarczyk, Wrocław 2005, s. 21–22.
- Źródło: Tadeusz Borowski, *Pieśń*, [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, oprac. Andrzej Werner, Wrocław 1997, wyd. 2, s. 8–9.
- Źródło: Tadeusz Różewicz, *Cień*, [w:] tegoż, *Słowo po słowie*, 2003.
- Źródło: Tadeusz Różewicz, *Zostawcie nas*, [w:] tegoż, *Niepokój. Wybór wierszy z lat 1944-1994*, Warszawa 1995, s. 225.
- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Pokolenie*.

- Źródło: Tadeusz Borowski, *Pieśń*.
- Źródło: *Zostawcie nas*, [w:] Tadeusz Różewicz, *Poemat otwarty*, 1955-1957.
- Źródło: Tadeusz Różewicz, *Ocalony*, [w:] tegoż, *Niepokój*, 1947.
- Źródło: Tadeusz Różewicz, *bez*, [w:] tegoż, *Płaskorzeźba*, 1991.

Człowiek wobec wojennej grozy. Liryki Baczyńskiego, Borowskiego i Różewicza

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Wybuch II wojny światowej był strasznym przeżyciem dla młodych ludzi urodzonych w niepodległej Polsce. Runął znany im świat. Codziennością stały się naloty bombowe, rozstrzeliwania, łapanki, wywożenie na przymusowe roboty i do obozów koncentracyjnych, wysiedlenia z gospodarstw. Najgorszy był strach i konieczność pogodzenia się z realiami życia wojennego.

Twoje cele

- Wskażesz skutki moralne wojny opisywane w poezji Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Borowskiego i Tadeusza Różewicza.
- Objaśnisz, na czym polegał tragizm pokolenia dotkniętego wojną.
- Rozpoznasz funkcję aluzji biblijnych w wierszu *Ocalony* Tadeusza Różewicza.
- Scharakteryzujesz wpływ doświadczenia wojny na uczucia religijne podmiotu lirycznego wierszy Tadeusza Różewicza.

Przeczytaj

Od arkadii do apokalipsy

Krzysztof Kamil Baczyński w wierszu *Pokolenie* ukazuje świat, który znalazł się w szczególnym momencie swojej historii. Poeta kontrastuje arkadyjskie wyobrażenie bujnej ziemi dającej plony z apokaliptycznymi wizjami katastrofy. W arkadyjski świat wkracza zło opisywane za pomocą poetyckich, wizyjnych obrazów. Arkadia zmienia się w apokalipsę. Ład świata zostaje zburzony, a ludzi wypełniają strach, cierpienie, nienawiść.

Od lewej: Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Borowski, Tadeusz Różewicz – poeci należący do pokolenia Kolumbów, czyli urodzonych około 1920 r.

Źródło: (od lewej) Wikimedia Commons, domena publiczna; Wikimedia Commons, domena publiczna; licencja edukacyjna, własność: Spadkobiercy.

Stracone pokolenie

Baczyński w wierszu *Pokolenie* wyraża odczucia swojej generacji – ludzi urodzonych w latach 20., których młodość przypadła na czas II wojny światowej. Mówi w imieniu rówieśników, stąd forma „my” dominująca w wierszu. Powtarzające się w utworze zdanie „nas nauczono” także odnosi się do doświadczeń całego pokolenia będącego ofiarą historii, skazanego na zły świat, w którym nie ma już litości, miłości i sumienia. W wierszu nie mówi się jednak wprost, kto jest sprawcą zła. Forma bezosobowa może

wskazywać na przyczynę dziejową, pozaludzką. Najboleśniej wydaje się jednak to, że całe pokolenie skazane jest na zagładę i zapomnienie.

Tadeusz Borowski w *Pieśni* również wypowiada się w imieniu całego pokolenia. Świat ukazany w jego wierszu także jest groźny, spowija go noc, wypełniają wrogie krzyki. Młodzi ludzie żyjący w tym świecie rozpaczliwie szukają sensu walki, wciąż powtarzają sobie, że „niepróżno” chwytają za broń, biją się i giną. W rzeczywistości czują się jednak niewolnikami, przegranymi, ofiarami zwycięzców i cyrkowej gawiedzi. Tragizm tego pokolenia polega także na bolesnej samoświadomości, przeczuciu tego, że zostanie ono nie tylko zapomniane, lecz także wyszydzone przez potomnych. Borowski mówi:

” Zostanie po nas złom żelazny / i głuchy, drwiący śmiech pokoleń.

Natomiast Tadeusz Różewicz w wierszu *Zostawcie nas* napisanym już po wojnie apeluje: „zapomnijcie o nas”. Jego pokolenie, które zostało tak boleśnie dotknięte wojenną traumą, że „zazdrościło roślinom i kamieniom”, „chciałoby nie być”, nie pragnie być zapamiętane. O nieludzkim czasie wojny trzeba zapomnieć, by móc żyć „jak ludzie”, a więc w zgodzie z wartościami, które wojna unieważniła.

Akwarela Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w odręcznie przygotowanym tomie poezji *Serce jak obłok*, 1941

Cierpienie i zło

W wierszu Baczyńskiego *Pokolenie*, podobnie jak w *Zostawcie nas* Różewicza, pamięć jest źródłem cierpienia. Nie jest to jednak ta sama pamięć. Różnica wynika z faktu, że wiersz Baczyńskiego powstał w 1943 roku, a utwór Różewicza – dziesięć lat po zakończeniu wojny. Pamięć w utworze Baczyńskiego obejmuje zarówno wojenne zbrodnie, jak i panujący wcześniej ład. I trudno jednoznacznie powiedzieć, którą pamięć chce wyprzeć poeta. Jego obawa dotyczy głównie pamięci potomnych, którzy nie będą w stanie pojąć doświadczeń pokolenia II wojny światowej.

Wezwanie „zostawcie nas” z wiersza Różewicza jest natomiast zwrotem do tych, którzy mają mniejsze pojęcie o wojnie niż ci urodzeni w latach 20. XX wieku. W utworze brzmi także prośba, żeby zapomnieć o wojnie. Powojenne pokolenie nie chce bowiem wspominać swojej młodości kojarzącej się z cierpieniem i ze złem, o których pisze Różewicz m.in. w wierszu *Ocalony*.

[Przeżycie pokoleniowe](#) przedstawiane przez Baczyńskiego za pośrednictwem poetyckich obrazów, Różewicz nakreśla oszczędnie, a jednocześnie dobitnie i przerażająco, jak nikt przed nim.

Słownik

Apokalipsa

(gr. *apokalyptein* – odsłonięcie, ujawnienie) ostateczna zagłada; znaczenie terminu wywodzi się z ostatniej księgi Nowego Testamentu, Apokalipsy św. Jana, opisującej naznaczony serią katastrof czas poprzedzający powtórne przyjście Chrystusa i Sąd Ostateczny

Arkadia

mityczna kraina szczęścia i harmonii, opisana po raz pierwszy przez rzymskiego poetę Wergiliusza; jej nazwa pochodzi od historycznej Arkadii – krainy w środkowej części Półwyspu Peloponeskiego

przeżycie pokoleniowe

wydarzenie historyczne, które ukształtowało życiorys oraz światopogląd osób uczestniczących w nim bądź wychowywanych w pamięci o nim; np. dla polskich pozytywistów przeżyciem pokoleniowym było powstanie styczniowe i represje po jego upadku, a dla pokolenia Kolumbów - II wojna światowa

Film

Polecenie 1

Obejrzyj film i odpowiedz na pytania:

- Co oznacza termin „pokolenie Kolumbów”?
- Jakich znasz przedstawicieli pokolenia Kolumbów?
- Jak wojna wpłynęła na życie i twórczość Tadeusza Różewicza?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1HYBV8NU>

Źródło: Englishsquare Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału

Polecenie 2

Zapoznaj się z aktorską interpretacją wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Utwory Tadeusza Borowskiego i Tadeusza Różewicza przeczytaj samodzielnie. Narysuj i uzupełnij mapę myśli ilustrującą, w jaki sposób każdy z poetów charakteryzuje pokolenie doświadczone wojną.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1HYBV8NU>

Film z recytacją wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego Pokolenie.

” Krzysztof Kamil Baczyński

Pokolenie

Wiatr drzewa spienia. Ziemia dojrzała.
Kłosa brzuch ciężki w górę unoszą
i tylko chmury – palcom czy włosom
podobne – suną drapieźnie w mrok.

Ziemia owoców pełna po brzegi
kipi sytością jak wielka misa.
Tylko ze świerków na polu zwisa
głowa obcięta strasząc jak krzyk.

Kwiaty to krople miodu – tryskają
ściśnięte ziemią, co tak nabrzmiała,
pod tym jak korzeń skręcone ciała,
żywcem wtłoczone pod ciemny strop.

Ogromne nieba suną z warkotem.
Ludzie w snach ciężkich jak w klatkach krzyczą.
Usta ściśnięte mamy, twarz wilczą,
czuwając w dzień, słuchając w noc.

Pod ziemią drążą strumyki – słysząc –
krew jak nabiera w żyłach milczenia,
ciągną korzenie krew, z liści pada
rosa czerwona. I przestrzeń wzdycha.

Nas nauczono. Nie ma litości.
Po nocach śni się brat, który zginął,
któremu oczy żywcem wykłuto,
któremu kości kijem złamano,
i drąży ciężko bolesne dłuto,
nadyma oczy jak bąble – krew.

Nas nauczono. Nie ma sumienia.
W jamach żyjemy strachem zaryci,

w grozie drążymy mroczne miłości,
własne posagi – źli troglodyci.

Nas nauczono. Nie ma miłości.
Jakże nam jeszcze uciekać w mrok
przed żaglem nozdrzy wężących nas,
przed siecią wzdętą kijów i rąk,
kiedy nie wrócą matki ni dzieci
w pustego serca rozpruty strąk.

Nas nauczono. Trzeba zapomnieć,
żeby nie umrzeć rojąc to wszystko.
Wstajemy nocą. Ciemno jest, ślisko.
Szukamy serca – bierzemy w rękę,
nasłuchujemy: wygaśnie męka,
ale zostanie kamień – tak – gład.

I tak staniemy na wozach, czołgach,
na samolotach, na rumowisku,
gdzie po nas wąż się ciszy przeczołga,
gdzie zimny potop omyje nas,
nie wiedząc: stoi czy płynie czas.
Jak obce miasta z głębin kopane,
popielejące ludzkie pokłady
na wznak leżące, stojące wzwyż,
nie wiedząc, czy my karty iliady
rzeźbione ogniem w błyszczącym złocie,
czy nam postawią, z litości chociaż,
nad grobem krzyż.

” Tadeusz Borowski

Pieśń

Nad nami – noc. W obliczu gwiazd
ogłuchłych od bitewnych krzyków,
jakiż zwycięzców przyszedł czas
i nas odpomni – niewolników?

Pustynię, step i morza twarz
mijamy depcząc, grzmi karabin,
zwycięzców krzyk, helotów marsz
i głodny tłum cyrkowych zabaw.

Wołanie, śpiew, pariasów wiara,
łopoce wiatrem wrogi znak,
krojony talar, łokieć, miara
i chodzą ciągle szale wag.

Niepróżno stopa depcze kamień,
niepróżno tarcz dźwigamy broń,
wznosimy czoło, mocne ramię
i ukrwawiamy w boju dłoni.

Niepróżno z piersi ciecze krew,
pobladle usta, skrzepłe twarze:
wołanie znów, pariasów śpiew
i kupiec towar będzie ważył.

Nad nami – noc. Goreją gwiazdy,
dławiający, trupi nieba fiolet.
Zostanie po nas złom żelazny
i głuchy, drwiący śmiech pokoleń.

Źródło: Tadeusz Borowski, *Pieśń*, [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, oprac. Andrzej Werner, Wrocław 1997, wyd. 2, s. 8–9.

” Tadeusz Różewicz

Zostawcie nas

Zapomnijcie o nas
o naszym pokoleniu
żyjcie jak ludzie
zapomnijcie o nas

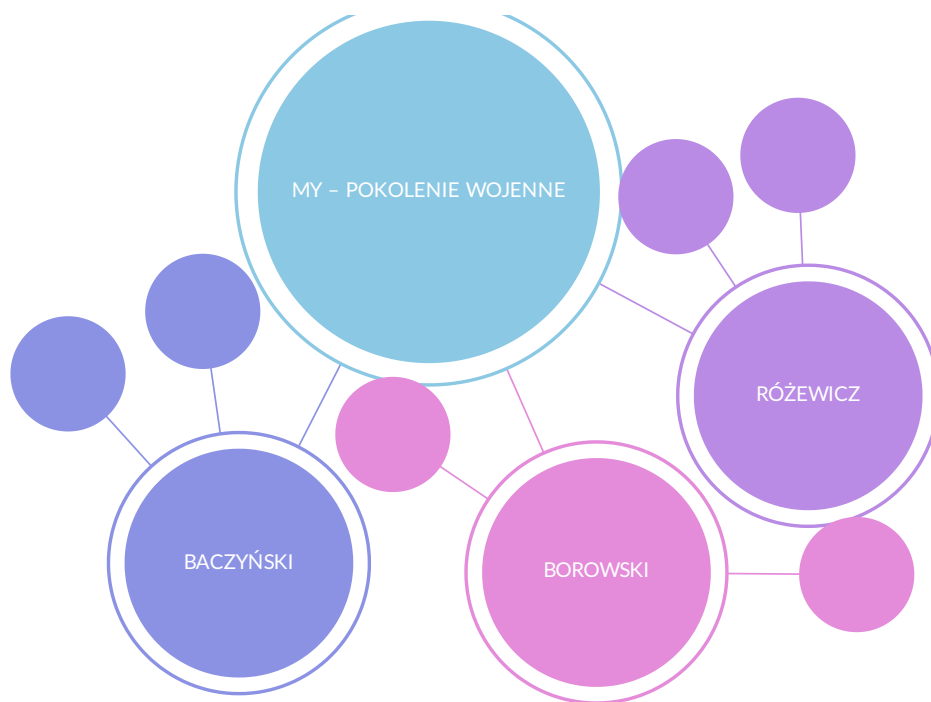
my zazdrościliśmy
roślinom i kamieniom
zazdrościliśmy psom

chciałbym być szczurem
mówiłem wtedy do niej

chciałabym nie być
chciałabym zasnąć
i zbudzić się po wojnie
mówiła z zamkniętymi oczami

zapomnijcie o nas
nie pytajcie o naszą młodość
zostawcie nas

Źródło: Tadeusz Różewicz, *Zostawcie nas*, [w:] tegoż, *Niepokój. Wybór wierszy z lat 1944-1994*, Warszawa 1995, s. 225.

Polecenie 3

Na podstawie wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Borowskiego i Tadeusza Różewicza zrekonstruuj scenariusze możliwej przyszłości przedstawicieli pokolenia wojennego.

Polecenie 4

Na czym polega tragizm pokolenia wojennego opisany w utworach Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Borowskiego i Tadeusza Różewicza? Sformułuj odpowiedź w postaci tezy i poprzyj ją trzema argumentami, a każdy z nich zilustruj odwołaniem do jednego z podanych wierszy.

Audiobook

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P9irRF3T6>

Tadeusz Różewicz

Ocalony

Mam dwadzieścia cztery lata

ocalałem

prowadzony na rzeź

To są nazwy puste i jednoznaczne:

człowiek i zwierzę

miłość i nienawiść

wróg i przyjaciel

ciemność i światło.

Człowieka tak się zabija jak zwierzę

widziałem:

furgony porąbanych ludzi

którzy nie zostaną zbawieni.

Pojęcia są tylko wyrazami:

cnota i występki

prawda i kłamstwo

piękno i brzydota

męstwo i tchórzostwo.

Jednako waży cnota i występpek

widziałem:

człowieka który był jeden

występny i cnotliwy.

Szukam nauczyciela i mistrza

niech przywróci mi wzrok słuch i mowę

niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia

niech oddzieli światło od ciemności.

Mam dwadzieścia cztery lata

ocalałem

prowadzony na rzeź

” Tadeusz Różewicz

Ocalony

Mam dwadzieścia cztery lata

ocalałem

prowadzony na rzeź

To są nazwy puste i jednoznaczne:

człowiek i zwierzę

miłość i nienawiść

wróg i przyjaciel

ciemność i światło.

Człowieka tak się zabija jak zwierzę

widziałem:

furgony porąbanych ludzi
którzy nie zostaną zbawieni.

Pojęcia są tylko wyrazami:
cnota i występpek
prawda i kłamstwo
piękno i brzydota
męstwo i tchórzostwo.

Jednako waży cnota i występpek
widziałem:
człowieka który był jeden
występny i cnotliwy.

Szukam nauczyciela i mistrza
niech przywróci mi wzrok słuch i mowę
niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia
niech oddzieli światło od ciemności.

Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
prowadzony na rzeź.

Źródło: Tadeusz Różewicz, *Ocalony*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, t. VII, oprac. J. Stolarczyk, Wrocław 2005, s. 21–22.

Polecenie 1

Nazwij składniowy środek artystyczny dominujący w wierszu *Ocalony* i wyjaśnij, jak jego zastosowanie kształtuje rytm wypowiedzi podmiotu lirycznego.

Polecenie 2

Rozszyfruj aluzję literacką zastosowaną w przedostatniej strofie wiersza. Objaśnij jej funkcję.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P9irRF3T6>

Tadeusz Różewicz

bez

największym wydarzeniem

w życiu człowieka

są narodziny i śmierć

Boga

ojcze Ojcie nasz

czemu

jak zły ojciec

nocą

bez znaku bez śladu

bez słowa

czemuś mnie opuścił

czemu ja opuściłem

Ciebie

życie bez boga jest możliwe

życie bez boga jest niemożliwe
przecież jako dziecko karmiłem się
Tobą
jadłem ciało
piłem krew
może opuściłeś mnie
kiedy próbowałem otworzyć
ramiona
objąć życie
lekkomyślny
rozwarłem ramiona
i wypuściłem Ciebie
a może uciekłeś
nie mogąc słuchać
mojego śmiechu
Ty się nie śmiejesz
a może pokarałeś mnie
małego ciemnego za upór
za pychę
za to
że próbowałem stworzyć
nowego człowieka
nowy język

opuściłeś mnie bez szumu
skrzydeł bez błyskawic
jak polna myszka
jak woda co wsiąkła w piach
zajęty roztargniony
nie zauważyłem twojej ucieczki
twojej nieobecności
w moim życiu
życie bez boga jest możliwe
życie bez boga jest niemożliwe

” Tadeusz Różewicz

bez

największym wydarzeniem
w życiu człowieka
są narodziny i śmierć
Boga

ojcze Ojcie nasz
czemu
jak zły ojciec
nocą

bez znaku bez śladu
bez słowa

czemuś mnie opuścił
czemu ja opuściłem
Ciebie

życie bez boga jest możliwe
życie bez boga jest niemożliwe

przecież jako dziecko karmiłem się
Tobą
jadłem ciało
piłem krew

może opuściłeś mnie
kiedy próbowałem otworzyć
ramiona
objąć życie

lekkomyślny
rozwarłem ramiona
i wypuściłem Ciebie

a może uciekłeś
nie mogąc słuchać
mojego śmiechu

Ty się nie śmiejesz

a może pokarałeś mnie
małego ciemnego za upór
za pychę

za to
że próbowałem stworzyć
nowego człowieka
nowy język

opuściłeś mnie bez szumu
skrzydeł bez błyskawic
jak polna myszka
jak woda co wsiąkła w piach
zajęty roztargniony
nie zauważyłem twojej ucieczki
twojej nieobecności
w moim życiu

życie bez boga jest możliwe
życie bez boga jest niemożliwe

(marzec 1988–marzec 1989)

Źródło: Tadeusz Różewicz, *bez*, [w:] tegoż, *Niepokój. Wybór wierszy z lat 1944-1994*, Warszawa 1995, s. 583–584.

Polecenie 3

Opisz własnymi słowami paradoksy wyrażone w wierszu *bez*.

Polecenie 4

Wyjaśnij znaczenie symboliki nocy i ciemności w wierszu *bez*, odwołując się do kontekstu religijnego.

Polecenie 5

Wynotuj rozważane przez podmiot liryczny przyczyny odejścia Boga. Na tej podstawie wyjaśnij, jak podmiot liryczny postrzega Stwórcę.

Polecenie 6

Czy, twoim zdaniem, wiersz Tadeusza Różewicza słusznie jest określany jako antycredo? Sformułuj swoją opinię w postaci tezy i poprzyj ją dwoma argumentami zilustrowanymi odwołaniami do tekstu.

Polecenie 7

Scharakteryzuj podobieństwa i różnice postaw człowieka wobec Boga opisanych w wierszach *Ocalony* i *bez*.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Człowiek wobec wojennej grozy. Liryki Baczyńskiego, Borowskiego i Różewicza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 9) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 5) tworzy formy użytkowe: protokół, opinię, zażalenie; stosuje zwroty adresatywne, etykietę językową;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz

wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;

8) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, metonimię, synekdochę, synestezję, odmiany inwersji, gradację; określa ich funkcje;

12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Wskażesz skutki moralne wojny opisywane w poezji Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Borowskiego i Tadeusza Różewicza.
- Objaśnisz, na czym polegał tragizm pokolenia dotkniętego wojną.
- Rozpoznasz funkcję aluzji biblijnych w wierszu *Ocalony* Tadeusza Różewicza.

- Scharakteryzujesz wpływ doświadczenia wojny na uczucia religijne podmiotu lirycznego wierszy Tadeusza Różewicza.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest pokolenie Kolumbów;
- wymienia głównych przedstawicieli pokolenia Kolumbów;
- omawia problematykę wierszy Baczyńskiego, Borowskiego i Różewicza;
- wyjaśnia, na czym polega tragizm pokolenia wojennego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;

- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia e-materiał: „Człowiek wobec wojennej grozy. Liryki Baczyńskiego, Borowskiego i Różewicza” grupie uczestników zajęć. Prosi uczniów o przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie mają za zadanie przygotować przykłady z tekstów kultury oraz z życia ilustrujące zagadnienia związane z tematem lekcji.
2. **Przekład intersemiotyczny.** Chętni uczniowie przygotowują interpretację utworu poetyckiego w e-materiale: *Pokolenie* K.K Baczyńskiego, *Pieśń* T. Borowskiego oraz *Zostawcie nas* T. Różewicza, wykorzystując wybrane środki artystycznego wyrazu (np. grafika, kolaż, impresja muzyczna, film).

Faza wprowadzająca:

1. Wskazani przed lekcją uczniowie prezentują i omawiają efekty swojej pracy. Nauczyciel oraz inni uczniowie zadają pytania prezentującym, w razie potrzeby uzupełniając ich wypowiedzi.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
2. Nauczyciel, nawiązując do zadania przed lekcją, zadaje uczniom pytania związane z dziełem, które sami wybrali do opracowania:
 - Jakie były okoliczności powstania utworu?

- Jaki wpływ na powstanie utworu ma biografia autora?
- Do jakiego nurtu literackiego należy utwór? Co o tym świadczy?

3. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium zawarte w sekcji „Film”. Uczniowie odczytują polecenie: 1 i odpowiadają na pytania. Następnie dobierają się w pary i w dwójkach wykonują polecenia od 2 do 4. Chętne osoby przedstawiają wyniki swojej pracy. i wykonują je w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
4. **Praca z drugim multimedium.** Nauczyciel czyta polecenie: *1. Nazwij składniowy środek artystyczny dominujący w wierszu "Ocalony" i wyjaśnij, jak jego zastosowanie kształtuje rytm wypowiedzi podmiotu lirycznego* i prosi uczniów, aby w parach przygotowali rozwiązanie na podstawie wskazówek w sekcji: Audiobook.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. *Jakie skutki moralne wojny może ponieść człowiek? Jak doświadczenie wojny Tadeusza Różewicza wpłynęło na jego postrzeganie świata i religijność?*
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz tekst, w którym przedstawisz interpretację porównawczą omawianych podczas lekcji utworów.
2. Uczniowie wykonują polecenia 2-7 z sekcji „Audiobook”.

Materiały pomocnicze:

- Władysław Dynak, Aleksander Labuda, *Lekcje czytania. Eksplikacje literackie*, Warszawa 1991.
- Kazimierz Wyka, *Różewicz parokrotnie*, Warszawa 1977.

- Wiesław Budzyński, *Śladami Baczyńskiego*, Warszawa: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy, 2009.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.